

УДК 630*9(332. 3)

У. П. Бабкевич,
аспірант, кафедра економіки і менеджменту лісових підприємств,
Національний лісотехнічний університет України; головний спеціаліст відділу
інструментально-лабораторного контролю, Державна екологічна інспекція у Львівській області

ПРИНЦИПИ ЕКОНОМІЧНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО ВІДТВОРЕННЯ СПРОМОЖНОСТІ ЛІСОВИХ ЕКОСИСТЕМ ПОГЛИНАТИ ПАРНИКОВІ ГАЗИ

U. Babkevych,
Postgraduate student of economics and management of forest enterprises department, National Forestry University of Ukraine; Chief Specialist of the instrumental and laboratory control department, State Environmental Inspectorate in Lviv region.

PRINCIPLES OF ECONOMIC STIMULATION OF EFFECTIVE REPRODUCTION OF FOREST ECOSYSTEMS CAPACITY TO ABSORB GREENHOUSE GASES

Підкреслено роль лісів у протистоянні глобальній зміні клімату. Запропоновано систему принципів економічного стимулювання спроможності лісових екосистем поглинати парникові гази. Обґрунтовано доцільність та ефективність від впровадження наведених принципів.

The role of forests in combating global climate change was emphasized. The system principles of economic stimulation of forest ecosystems capacity to absorb greenhouse gases were proposed. The expediency and effectiveness of the implementation of the following principles were described.

Ключові слова: принципи лісової політики, зміна клімату, лісові екосистеми, поглинання парникових газів.

Key words: forest policy principles, climate change, forest ecosystems, absorption of greenhouse gases.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Зростання забруднення навколишнього природного середовища унаслідок деструктивної антропогенної діяльності призвело до нестабільності клімату, порушення екологічної стійкості екологічних систем та збіднення біорізноманіття. Лісові екосистеми, завдяки своїй багатофункціональності, можуть і повинні широко використовуватися для подолання різноманітних проблем сучасності. Особливо це стосується вуглецевопоглинаючої здатності лісів, за допомогою якої можна послабити негативний вплив глобальної зміни клімату. Ліси, завдяки процесу фотосинтезу, регулюють газообмін на планеті. За вегетаційний період 1 га лісу, поглинаючи вуглекислий газ, продукує 15—20 тонн органічної маси і вивільнює кисню для 200 людей на цілий рік. Загалом, ліси на планеті поглинають 43,8 % загальної кількості CO₂ [8].

Для оптимального поглинання лісовими екосистемами вуглекислого газу необхідно вести господарську діяльність згідно з принципами економічного стимулювання економічної діяльності, спрямованої на зростання вуглецевопоглинаючої спроможності лісів. Запровадження цих принципів сприятиме переходу лісового господарства на засади сталого розвитку та підсилить економічні, екологічні й соціальні функції лісових екосистем.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Багато уваги проблемі розроблення принципів сталого лісокористування приділяли такі вчені: Бадрак О., Бобко А., Букша І., Голуб О., Жарова Л., Ільїна М., Лакіда П., Лицур І., Синякевич І., Туниця Ю. та ін. У своїх наукових працях вони наводять та обґрунтовують прин-

ципи, застосування яких у лісовому господарстві сприятиме як збільшенню лісових площ і покращенню якісних характеристик лісів, так і економічному розвитку лісогосподарських підприємств. Однак актуальною залишаються проблеми забруднення довкілля парниковими газами, зокрема вуглекислим газом, та деградації лісів, що призводить до зниження їх здатності до поглинання CO₂. Саме тому доцільно виокремити вуглецевопоглинальну функцію лісових екосистем та запровадити систему принципів лісової політики, яка буде спрямована на стимулювання здатності лісів поглинати парникові гази.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

У зв'язку з погіршенням якості атмосферного повітря та наслідків глобальної зміни клімату набувають особливої актуальності питання стимулювання економічної діяльності, спрямованої на покращення поглинання лісовими екосистемами парникових газів. Досягти успіху у вирішенні цього завдання можна за допомогою таких принципів:

- врахування планетарного значення вуглецевопоглинаючої спроможності лісових екосистем;
- недопущення зменшення вуглецевопоглинаючої спроможності лісових екосистем під впливом економічної діяльності в лісовому господарстві та деструктивного лісокористування;
- органічного поєднання системи економічного стимулювання економічної діяльності, спрямованої на зростання вуглецевопоглинаючої спроможності лісових екосистем, з принципами міжнародної (визнаної Україною), національної та регіональної екологічної й лісової політики;
- пріоритетності кліматорегулюючої (поглинаючої парникові гази) функції лісових екосистем;
- пріоритетності системи економічного стимулювання економічної діяльності, спрямованої на посилення вуглецевопоглинаючої спроможності лісових екосистем, над системою економічних санкцій за послаблення вуглецевопоглинаючої функції лісових екосистем;
- визнання адекватності збільшення вуглецевопоглинаючої спроможності національних лісових екосистем (за її економічними, екологічними і соціальними наслідками) зменшенню викидів у навколишнє середовище парникових газів об'єктами виробничо-господарської діяльності;
- відшкодування світовою спільнотою втрат національного валового лісового доходу, зумовлених послугами щодо поглинання лісовими екосистемами парникових газів;
- однакової відповідальності лісокористувачів за деструктивне лісокористування в лісах різних форм власності (державних, комунальних, приватних), що призводить до послаблення вуглецевопоглинаючої спроможності лісових екосистем.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Життя на Землі можливе завдяки тому, що наша планета існує і функціонує як одна складна система — екосистема. В переліку найважливіших її підсистем, на рівні з океанами, гірськими хребтами чи пустелями, можна назвати і лісові екосистеми світу. Оскільки між усіма

компонентами екосистеми існує прямий чи опосередкований зв'язок, вони впливають один на одного та на систему загалом. Будь-які негативні зміни в одному із компонентів призведуть до негативних змін у всій екосистемі.

Лісові екосистеми можна розглядати і як частину глобальної екосистеми, і як повноцінну систему з багатьма підсистемами. Саме тому той негативний вплив, якого зазнають лісові екосистеми внаслідок антропогенної діяльності людини, поширюється на всю екосистему, в тому числі й на людину як на її частинку. Це зумовлює актуальність принципу врахування планетарного значення вуглецевопоглинаючої спроможності лісових екосистем.

Ще донедавна світова спільнота не замислювалась над проблемами, пов'язаними із забрудненням та виснаженням довкілля. Розвиток людства виносив на перший план досягнення матеріального добробуту та комфортного побуту, і всі сили у різних сферах науки були спрямовані на пошук можливих способів економічного зростання. Історично склалося так, що лісові екосистеми, в першу чергу, виконували роль будівельних матеріалів, енергетичних ресурсів, і лише згодом розглядались як генератори чистого повітря. Нині держави — лідери економічного розвитку все більше розуміють той факт, що неможна нескінченно виснажувати та забруднювати довкілля, і роблять рішучі кроки в напрямі збереження й відтворення природного довкілля загалом та лісових екосистем зокрема. Це засвідчують результати обговорення проблем довкілля світовою спільнотою в рамках Кіотського протоколу (1997), на саміті Землі в Йоганесбурзі (2002), Копенгагені (2009) і Канкуні (2010), Конференції ООН зі зміни клімату в Дурбані (2011) та Катарі (2012).

Світова спільнота занепокоєна глобальними змінами клімату та шукає шляхи попередження негативних наслідків цих змін. Такий розвиток подій призвів до того, що усталене роками матеріально-сировинне значення лісових екосистем було переглянуте на планетарному рівні. Глобальні лісові екосистеми — легені планети — відтепер розглядаються як один з основних чинників запобігання негативним наслідкам глобального потепління та надзвичайних ситуацій, як основний поглинач парникових газів, як природний фільтр для поверхневих та підземних вод. Це ті невід'ємні природні властивості лісів, які нині мають більшу цінність, ніж зрубана деревина. І не важливо, в якій частині Землі здійснюється відновлення лісів чи ведеться стале лісокористування, адже позитивний ефект від їх існування розповсюджується по всій території.

Ведення лісового господарства неналежним чином може призвести до виснаження лісових екосистем. Проведення рубань ділової деревини без своєчасного насадження на зрубках молодих культур знижує загальну стійкість лісових екосистем до уражень шкідниками, механічних пошкоджень унаслідок буреломів, вітровалів та пожеж. Оскільки лісові екосистеми є потужним регулятором CO₂ в атмосфері як завдяки функціонуванню аспіраційних органів, так і акумуляванню вуглецю в ґрунтах під лісовими масивами, то погіршення якісного стану лісів призводить до дисбалансу рівня діоксиду вуглецю в атмосфері (табл. 1). Звідси випливає прин-

цип недопущення зменшення вуглецевопоглинаючої спроможності лісових екосистем під впливом економічної діяльності в лісовому господарстві та деструктивного лісокористування.

Як видно з таблиці 1, ґрунти є потужним накопичувачем вуглецю, особливо, якщо це землі під лісовим покривом. Так, за меншої площі, ґрунти під бореальними лісами утримують у 3,7 раза більше Гт С, ніж розорані землі. Якщо обчислити глобальні накопичення вуглецю на площі 1 га за окремим біомом, то найбільша маса вуглецю утримується в рослинності та ґрунтовому покриві водно-болотних угідь (685,7 т С/га), дещо менше — у бореальних та тропічних лісах (408,03 і 243,2 т С/га відповідно). Однак збільшення населення на Землі вимагає переведення нових ділянок суші під побудову міських агломерацій, що призводить до знищення природного ландшафту. Антропогенні ландшафти не спроможні поглинати та утримувати ту кількість вуглецю, яка викидається на цих територіях. Знищення природних ландшафтів зумовлює збільшення вмісту CO₂ в атмосфері, оскільки в ґрунтовому та рослинному покриві лише тропічних саван утримується більше вуглецю, ніж було викинуто в атмосферу внаслідок спалювання викопного палива та виробництва цементу з 1850 до 1998 рр. [7].

Великі площі лісів щороку підлягають зрубуванню з метою продажу цільної деревини. Постійно-зростаюча ціна на деревину та несприятлива економічна ситуація в Україні призвели до масового незаконного вирубування найкращих деревних порід, що значно послабило загальний стан лісових екосистем. До незаконно отриманої чи реалізованої деревини, окрім поодиноких випадків рубань з метою виживання, які поширені, переважно, в гірських місцевостях, де нема інших засобів заробітку, належать масові незаконні рубання, перероблення чи продаж деревини, задля більшого збагачення за допомогою корупційних діянь. Оскільки незаконна діяльність не фіксується в звітній документації, то, окрім порушень гомеостазу в лісових екосистемах, вона спотворює загальні дані щодо кількості деревини та інвентаризацію вуглецю, що негативно впливає на формування лісової та екологічної політики в державі.

Національна лісова політика формується під прямим чи опосередкованим впливом міжнародних домовленостей. Україна бере активну участь у міжнародних переговорах, щодо захисту навколишнього середовища. Нашою державою підписано багато міжнародних угод, частина яких стосується збереження лісових екосистем та покращення ведення лісового господарства (табл. 2). Виконання Україною своїх зобов'язань згідно з міжнародними домовленостями, передусім Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, вимагає вести лісову політику таким чином, щоби знижувати рівень CO₂ в атмосфері. Це створює підґрунтя для формування принципу органічного поєднання системи економічного стимулювання економічної діяльності, спрямованої на зростання вуглецевопоглинаючої спроможності лісових екосистем, з принципами міжнародної (визнаної Україною), національної та регіональної екологічної й лісової політики.

Таблиця 1. Глобальні накопичення вуглецю в рослинності та резерви вуглецю в ґрунтах на глибину до 1 м

Біом	Площа, 10 ⁹ га	Глобальні накопичення вуглецю, Гт С		
		Рослинність	Ґрунт	Разом
Тропічні ліси	1,76	212	216	428
Ліси помірної зони	1,04	59	100	159
Бореальні ліси	1,37	88	471	559
Тропічні савани	2,25	66	264	330
Пасовища помірної зони	1,25	9	295	304
Пустелі та напівпустелі	4,55	8	191	199
Тундра	0,95	6	121	127
Водно-болотні угіддя	0,35	15	225	240
Розорані землі	1,60	3	128	131
Разом у світі	15,12	466	2 011	2 477

Джерело: [3].

Національна лісова політика України формується з урахуванням підписаних нашою державою міжнародних нормативних документів та на основі Конституції України, Лісового кодексу України, законів України "Про охорону навколишнього природного середовища", "Про мораторій на суцільні рубки на гірських схилах в смереково-букових лісах карпатського регіону", "Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000 — 2015 роки", "Про природно-заповідний фонд", "Про рослинний світ", "Про тваринний світ", "Про Червону книгу України", державної цільової програми "Ліси України на 2010 — 2015 роки" та інших нормативно-правових актів. Враховуючи територіальні особливості та послуговуючись основними принципами національної лісової політики, формується регіональна лісова політика.

Національна та регіональна лісова політика мають формуватися таким чином, щоби повною мірою забезпечувати виконання лісовими екосистемами та іншими природними ландшафтами їх основних екологічних функцій, спрямованих на збереження гомеостазу на Землі.

Враховуючи важливість лісових екосистем у боротьбі з підвищенням рівня CO₂ в атмосфері, постає принцип: пріоритетності кліматорегулюючої (поглинаючої парникові гази) функції лісових екосистем.

Особливістю існування всіх живих організмів є постійний розвиток, постійні зміни. Це стосується і лісових екосистем. Молоді лісові екосистеми ростуть і розвиваються, інтенсивно поглинаючи вуглекислий газ та нарощуючи біомасу. Вуглець зберігається як у живій, так і у відмерлій деревині, оскільки при процесах розкладу вивільняється від 40 % до 70 % від сумарної кількості органічної речовини, що утворилася в процесі фотосинтезу, а решта переходить у ґрунт. Так, середній запас вуглецю у відмерлій деревині в лісах Російської Федерації становить 4459,1 Гт С [3].

У різні періоди свого існування лісові екосистеми ростуть та розвиваються з різною інтенсивністю. Так само змінюється і рівень вуглекислого газу в лісових екосистемах. Як зазначає в своїх працях професор П.І. Лакида [2], впродовж 24 років, за збільшення площі досліджуваної ділянки на 9,3 %, інтенсивність акумулювання вуглецю насадженнями на цій ділянці зростає на 66,4 %. З ростом лісу збільшується загальна величина акумульованого вуглецю в підстилці та лісових

Таблиця 2. Перелік міжнародних правових актів, підписаних Україною, що стосуються захисту лісів

№ з/п	Міжнародні правові акти	Рік підписання/ратифікації	Правовий статус	Мета прийняття
1	Конвенція про біологічне різноманіття	1992 / 1994	Міжнародна конвенція	Захист біорізноманіття і біобезпека
2	Рамкова конвенція ООН про зміну клімату	1992 / 1996	Міжнародна конвенція	Контроль, зменшення і попередження антропогенних викидів парникових газів від різних видів діяльності
3	Київський протокол до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату	1999 / 2004	Протокол до міжнародної конвенції	Розроблення програми для пом'якшення наслідків змін клімату та адаптації до них
4	Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля	1998 / 1999	Міжнародна конвенція	Гарантує право на доступ до інформації, участь громадськості в прийнятті рішень і доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля
5	Конвенція про охорону і сталий розвиток Карпат	2003 / 2004	Міжнародна конвенція	Збереження і сталий розвиток Карпат, у тому числі із сталим лісівництвом;
6	Протокол про збереження і стале використання біологічного і ландшафтного різноманіття до Рамкової конвенції про охорону і сталий розвиток Карпат	2008 / 2009	Протокол до міжнародної конвенції	Збереження і стале використання біологічного і ландшафтного різноманіття в інтересах теперішніх і майбутніх поколінь
7	Протокол про стале управління лісами до Рамкової конвенції про охорону і сталий розвиток Карпат	2011 / 2012	Протокол до міжнародної конвенції	Ведення лісового господарства на засадах сталого розвитку
8	Конвенція ООН про боротьбу з опустелюванням у тих країнах, що потерпають від серйозної посухи та/або опустелювання, особливо в Африці	2002	Міжнародна конвенція	Діяльність проти опустелювання, у тому числі сталим веденням лісового господарства; захист лісів від пожеж
9	Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище в трансграничному контексті	1991 / 1999	Міжнародна конвенція	Оцінка впливу на навколишнє середовище в трансграничному контексті зникнення великих територій
10	Санкт-Петербурзька декларація, прийнята на міністерській конференції з питань правозастосування та управління у лісовому секторі	2005	Декларація	Різноманітні аспекти сталого управління лісами, боротьба з нелегальними рубаннями і нелегальною торгівлею деревиною

Джерело: [6].

грунтах. Інтенсивність поглинання CO₂ починає зростати в молодняках та середньовікових деревостанах, досягає максимуму в пристигаючих та стиглих деревостанах і знижується в перестійних. Таким чином, перестійні дерева, з одного боку, є потужним накопичувачем вуглецю, хоч інтенсивність його поглинання доволі низька, а з іншого боку, в перестійних деревостанах висока імовірність пожеж; вони не стійкі до уражень шкідниками і хворобами, часто самі стають центром розвитку різноманітних хвороб, що може призвести до втрати великих площ лісу. Тому питання про рубання чи збереження перестійних деревостанів вирішується у кожному конкретному випадку. Ці особливості росту лісових екосистем сприяють інтенсивному розвитку лісового господарства задля того, щоб оптимально використовувати всі блага, що надають нам ліси.

Після розпаду СРСР постсоціалістичні країни, в тому числі Україна, втратили налагоджені джерела постачання сировини та збуту товарів, що призвело до спаду економічного розвитку. Зниження рівня промислового виробництва, нестабільна ситуація в сільському господарстві ще більше підсилились впливом міжнародної економічної кризи в сучасних умовах. За такої економічної ситуації в Україні зменшення викидів парникових газів унаслідок модернізації виробничо-господарської

діяльності не вважається першочерговим завданням. Саме тому доцільно запровадити принцип визнання адекватності збільшення вуглецевопоглинаючої спроможності національних лісових екосистем (за її економічними, екологічними і соціальними наслідками) зменшенню викидів у навколишнє середовище парникових газів об'єктами виробничо-господарської діяльності.

Скорочення викидів парникових газів об'єктами виробничо-господарської діяльності України вимагає залучення значних інвестицій для тотальної модернізації засобів виробництва і впровадження нових технологій. Собівартість скорочення 1 т CO₂ внаслідок такої діяльності буде достатньо високою, а досягнутий екологічний ефект — не настільки значний, як, скажімо, від поглинання тієї ж 1 т CO₂ внаслідок покращення якісного стану лісових екосистем.

Оптимізація вуглецевопоглинаючої спроможності національних лісових екосистем найкраще досягається у випадку ведення лісового господарства на основах сталого розвитку. За таких обставин покращуються й інші корисні властивості лісу та посилюється позитивний ефект впливу лісів на прилеглі території: покращується підземне живлення річок, очищаються стоки, укріплюються схили, знижується ризик виникнення паводків та зсувів, збільшуються популяції різноманітних

видів рослин і тварин, очищається повітря та ін. Покращення екологічних функцій лісових екосистем прямо пропорційне поліпшенню економічних та соціальних функцій лісу, оскільки знижуються витрати на ліквідацію наслідків повеней та паводків, здешевлюються процеси водопостачання та водоочищення, рідшають випадки захворювань і покращується загальне самопочуття населення...

Розвиток лісового господарства в напрямку збільшення вуглецевопоглинаючої спроможності лісів цілком відповідає тій економічній, екологічній та соціальній ситуації, котра існує нині в усьому світі. Оскільки, функція поглинання та утримування парникових газів лісовими екосистемами в умовах сучасної екологічної ситуації набуває нових ознак — засобу залучення додаткових коштів, то удосконалення ведення лісового господарства може сприяти загальному оздоровленню економічної ситуації в державі. Збільшення площ та покращення якісних характеристик лісових екосистем загалом позитивно впливають на довкілля, чого не можна сказати про наслідки діяльності промислових підприємств.

Принцип пріоритетності системи економічного стимулювання економічної діяльності, спрямованої на посилення вуглецевопоглинаючої спроможності лісових екосистем, над системою економічних санкцій за послаблення вуглецевопоглинаючої функції лісових екосистем. Цей принцип надзвичайно важливий для формування національної політики. Необхідно створити такі умови, коли вчинення будь-яких дій, що призводять до погіршення здатності лісових екосистем поглинати парникові гази, буде недоцільним для суб'єкта господарювання з економічної точки зору. Цього можна домогтися підвищенням суми штрафних санкцій так, аби вона в декілька разів перевищувала дохід, отриманий від "антілісової" діяльності. Однак чи то через низькі суми штрафів, чи розвинену корупційну схему, практика засвідчує, що провадження політики зі збільшення штрафів спрацьовує лише в поодиноких випадках і не є ефективним загалом.

Згідно з таблицею 3, з 2003 до 2005 рр. кількість випадків та обсяг лісопорушень дещо скоротилися, однак надалі (до 2008 р.) ці величини ледве змінювались. Що стосується разового середнього обсягу вирубанної деревини, то цей показник майже однаковий увесь досліджуваний період.

Аби скоротити обсяги діяльності, що призводить до зниження вуглецевопоглинаючої здатності лісових екосистем, ефективніше провадити таку політику в державі, за якої збереження та покращення лісів буде для лісовласників економічно вигіднішим, ніж рубання та продаж деревини. Для цього необхідно надавати пільги та дотації тим лісовласникам, які зорієнтовані на ведення лісового господарства на принципах сталого розвитку.

Ще одним фактором, що сприятиме збереженню лісових екосистем, є плата суспільства за побічне користування корисними функціями лісу. З цього випливає принцип відшкодування світовою спільнотою втрат національного валового лісового доходу, зумовлених послугами щодо поглинання лісовими екосистемами парникових газів.

Таблиця 3. Динаміка лісопорушень, скоєних у лісових масивах Державного комітету лісового господарства України

Роки	Кількість випадків лісопорушень, тис. шт.	Обсяг лісопорушень, тис. м ³	Разовий середній обсяг вирубанної деревини, м ³
2003	15,5	40,2	2,6
2004	14,7	30,4	2,1
2005	12,9	28,0	2,2
2006	13,8	24,7	1,8
2007	12,1	17,9	1,5
2008	10,2	20,1	2,0

Джерело: [1].

У процесі життєдіяльності лісові екосистеми створюють загальний позитивний вплив на навколишнє середовище. Люди, навіть не замислюючись над цим, кожного дня використовують такі корисні функції лісу, як продукування кисню, поглинання вуглекислого газу, виділення фітонцидів, регулювання гідрологічного режиму, очищення води, запобігання ерозії ґрунтів, збереження біорізноманіття. Цей перелік можна доповнити ще багатьма корисними властивостями лісу, які мають величезний позитивний екологічний, економічний та соціальний ефекти. Однак, переважна більшість з цих функцій не оплачується користувачами.

Сучасна екологічна ситуація в світі, зумовлена глобальними змінами клімату, вимагає від населення рішучих кроків у напрямі боротьби з глобальним потеплінням. Людство вже не може безоплатно користуватися тими корисними дарами лісу. Для збереження та покращення якісного стану лісових екосистем, що одночасно призведе до поліпшення поглинання ними парникових газів, необхідно справляти плату за користування корисними функціями лісу. Величина плати за суспільне користування вуглецевопоглинаючою функцією лісових екосистем має визначатися в межах мінімально і максимально допустимих платежів. Мінімально допустимі платежі передбачають відшкодування зменшення валового лісового доходу лісокористувачів. Максимально допустимі платежі базуватимуться на врахуванні величини еколого-економічного ефекту від суспільного використання вуглецевопоглинаючої функції лісових екосистем. Така плата буде частково компенсувати лісовласникам недоотриманий прибуток, який вони могли б одержати внаслідок продажу деревини, і заохотить їх до ведення сталого лісокористування.

Для досягнення позитивного результату від впровадження політики сталого лісокористування необхідно, щоби до всіх лісокористувачів застосовувались однакові вимоги. Саме тому актуальним є принцип однакової відповідальності лісокористувачів за деструктивне лісокористування в лісах різних форм власності (державних, комунальних, приватних), що призводить до послаблення вуглецевопоглинаючої спроможності лісових екосистем.

Відповідно до статті 7, Лісового кодексу України всі ліси, що знаходяться в межах території України, є об'єктами права власності українського народу [5, с. 443]. Цією ж статтею проголошується, що ліси в Україні можуть перебувати в державній, комунальній і приватній

власності. Власністю держави є абсолютна більшість лісів України. До сфери управління Державного агентства лісових ресурсів України належить близько 300 державних лісгосподарських та лісомисливських підприємств, що становлять 7,4 млн га лісу (трохи більше 76 % від загальної площі лісів України). Ще 400 тис. га лісів підпорядковується Міністерству агропромислової політики та продовольства України, 200 тис. га — Міністерству оборони України. У підпорядкуванні Міністерства з надзвичайних ситуацій перебуває 240 тис. га і по 100 тис. га лісових земель мають Міністерства екології та природних ресурсів України і Міністерства інфраструктури України. У користуванні комунальних лісових підприємств знаходиться 1,2 млн га лісових земель, або понад 12 % від загальної площі лісів [4]. Згідно з українським законодавством, у приватну власність надаються лісові ділянки загальною площею до 5 га. Отже, площа приватних лісів в Україні приблизно дорівнює 0,1 % від загальної площі лісів, що відповідає 9,7 тис. га [4].

Незважаючи на те, в чий власності перебувають землі лісового фонду, господарство на них необхідно вести з дотриманням усіх вимог сталого лісокористування. Вуглецевопоглинаючою спроможністю лісів користується вся світова спільнота, і від того, наскільки добре вона виконує цю функцію, залежить загальна якість життя на Землі. За деструктивне лісокористування, яке призводить до погіршення вуглецевопоглинаючої функції лісових екосистем, необхідно притягати до відповідальності всіх лісокористувачів, незалежно від того, чи це власник лісу, чи орендар, чи приватна особа, яка здійснює будь-яку деструктивну діяльність у лісі. Вимога ведення лісового господарства на засадах сталості мусить мати найвищу юридичну силу в лісах усіх форм власності.

ВИСНОВКИ

Незалежно від політичної, економічної та соціально-демографічної ситуації в світі, екологічні та соціальні функції лісових екосистем ніколи не втратять своєї важливості для розвитку життя на Землі. І що швидше світова спільнота перейде від пустопорожніх амбіцій до конкретних дій, то більше шансів на достойне майбутнє залишиться нашим нащадкам. Розроблені нами принципи економічного стимулювання ефективного відтворення вуглецевопоглинаючої спроможності лісових екосистем слугують теоретичною основою для обґрунтування системи економічних інструментів, за допомогою яких можна досягти сталого екологічно збалансованого розвитку лісового господарства.

Література:

1. Генік Я.В. Незаконні рубання деревини у високолісних регіонах України: причини та шляхи запобігання / Я.В. Генік, М.В. Чернявський, І.П. Соловій // Наукові праці Лісівничої академії наук України: Збірник наукових праць. — Львів: РВВ НЛТУ України, 2011. — №9. — С. 125—129.
2. Динаміка фітомаси та вуглецю в лісах Черкаської області [Електронний ресурс]. — Режим доступу:

http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnau/2009_135/mov.pdf — Назва з екрана.

3. Запасы и потоки углерода в лесном и земельном фондах России: инвентаризация и потенциал смягчения последствий климатических изменений [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.rti.org/pubs/stock_flows_russian.pdf — Назва з екрана.

4. Лісове законодавство у запитаннях та відповідях [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://pryroda.in.ua/lis/lisove-zakonodavstvo-u-zapytannayah-ta-vidpovidyah-chi>

5. Лісовий кодекс України [Текст]: за станом на 1 лютого 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 17.

6. Незаконні рубки в Україні. Збір даних [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://illegallogging.rec.org/publications/Fact-finding-Ukrainian.pdf>

7. Специальный доклад МГЭИК. Землепользование, изменения в землепользовании и лесное хозяйство [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ipcc.ch/pdf/special-reports/spm/srl-ru.pdf> — Назва з екрана.

8. Туниця Ю.Ю. Екологія і ринок: подолання суперечностей [Текст] / Ю.Ю. Туниця. — К.: Вид-во "Знання", 2006. — 314 с.

References:

1. Genyk, Ya. (2011), "Illegal felling of timber in wooded regions of Ukraine: causes and ways to prevent", *Naukovi pratsi Lisivnychoi akademii nauk Ukrainy: Zbirnyk naukovykh prats*, vol. 9, pp. 125—129.
2. The official site of The Vernadsky National Library of Ukraine (2009), "Dynamics of phytomass and carbon in forests of Cherkasy region", available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnau/2009_135/mov.pdf (Accessed 23 April 2013)
3. The official site of World Resources Institute (2005), "Carbon stocks and fluxes in Forest and Land Fund of Russia: inventory and potential mitigation of climate change", available at: http://www.rti.org/pubs/stock_flows_russian.pdf (Accessed 17 April 2013)
4. The official site of Ukrainian Lisovod (2011), "Forestry legislation in Questions and Answers", available at: <http://www.lesovod.org.ua/node/11378> (Accessed 12 December 2011)
5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2011), "Forest Code of Ukraine", *Vidomosti Verkhovnoi Rady*, vol. 17, p. 443.
6. The official site of Illegal logging in South Eastern Europe and Ukraine: Governance, Implementation, Enforcement (2010), "Illegal logging in the Ukraine. Data", available at: <http://illegallogging.rec.org/publications/Fact-finding-Ukrainian.pdf>. (Accessed 2 January 2011)
7. The official site of Task Force on National Greenhouse Gas Inventories (2009), "Special Report of the IPCC. Land use, land use change and forestry", available at: <http://www.ipcc.ch/pdf/special-reports/spm/srl-ru.pdf> (Accessed 5 March 2010)
8. Tunytsya, Yu. (2006), *Ekonomika i rynek: podolannya superechnostey* [Ekonomika and markets: managing contradictions], *Znannya*, Kyiv, Ukraine. *Стаття надійшла до редакції 21.10.2013 р.*